

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง ความรู้ และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผัก ปลอดภัยของชุมชนเมืองและชนบท จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสรุปขั้นตอนและผลของการวิจัยได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนเมืองส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.00 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 45.00 มีอายุต่ำกว่า 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 59.75 มีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับอุดมศึกษา/ปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.50 มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท/รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 36.75 มีรายได้ 5,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 82.50 ส่วนชุมชนชนบทผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 70.40 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 29.60 มีอายุ 41 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 62.04 มีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 คิดเป็นร้อยละ 62.30 มีอาชีพรับจ้าง/เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 59.94 มีรายได้ 5,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 76.96

ผู้วิจัยได้แบบสอบถามคืน ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามจำนวน 382 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.5

2. ความรู้ในการบริโภคผักปลอดภัย

จากการศึกษาความรู้ในการบริโภคผักปลอดภัย พบว่าชุมชนเมืองและชุมชนชนบทส่วนใหญ่มีความรู้ในการบริโภคผักปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับลักษณะทั่วไปของชุมชนเมืองพบว่า อายุระดับ การศึกษา รายได้ และอาชีพมีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศมีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักปลอดภัยอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับลักษณะทั่วไปของชุมชนชนบทพบว่า เพศ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพมีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนอายุมีความสัมพันธ์กับ

ความรู้ในการบริโภคผักปลอดสารพิษอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบความรู้ของชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทพบว่าชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความรู้ในการบริโภคผักปลอดสารพิษแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อจากสื่อประเภทต่าง ๆ

3.1 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ จากสื่อสิ่งพิมพ์ ของชุมชนเมือง พบว่าส่วนใหญ่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุดคือ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 95.50 และชุมชนชนบทส่วนใหญ่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุดคือ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 82.20

3.2 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อไฟฟ้าของชุมชนเมืองส่วนใหญ่เปิดรับสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อไฟฟ้ามากที่สุดคือ โทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 80.80 ส่วนชุมชนชนบทส่วนใหญ่เปิดรับสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อไฟฟ้ามากที่สุดคือ โทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 83.00

3.3 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ จากสื่อกิจกรรม ชุมชนเมืองส่วนใหญ่เปิดรับสื่อกิจกรรมมากที่สุดคือ การบอกเล่าต่อกัน คิดเป็นร้อยละ 95.30 และชุมชนชนบทส่วนใหญ่ที่เปิดรับสื่อกิจกรรมมากที่สุดคือ การบอกเล่าต่อกัน คิดเป็นร้อยละ 74.30

3.4 ความถี่ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ พบว่าชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษกับลักษณะทั่วไปของชุมชนเมืองพบว่า อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ส่วนเพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนชุมชนชนบทพบว่า อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ และรายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกาการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษพบว่าชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทพบว่าพฤติกรรมกาการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอเป็นหัวข้อดังนี้

1. ความรู้ในการบริโภคผักปลอดสารพิษ ผลการวิจัยพบว่าชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความรู้ในการบริโภคผักปลอดสารพิษอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนเห็นความสำคัญของสุขภาพมากขึ้นจึงสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความรู้ในการบริโภคผักปลอดสารพิษของชุมชนเมือง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพรธิดา สุวรรณรัตน์ (2539, หน้า 80-82) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องความรู้และการปฏิบัติในการบริโภคผักและผลไม้ของแม่บ้านในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าแม่บ้านมีความรู้และการปฏิบัติในการบริโภคผักและผลไม้ในระดับปานกลาง และอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ของครอบครัวและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารพิษตกค้างในผักและผลไม้แตกต่างกัน ส่วนชุมชนชนบทปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ เมื่อเปรียบเทียบความรู้ในการบริโภคผักปลอดสารพิษของชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท พบว่า ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนส่วนใหญ่สนใจเรื่องสุขภาพของตนเองและครอบครัวมากขึ้น และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสารพิษตกค้างในผักในข้อมูลพื้นฐานไม่แตกต่างกันมากนัก

2. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษจากสื่อสิ่งพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเมืองรับสื่อสิ่งพิมพ์เรียงลำดับได้ดังนี้คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร ส่วนชุมชนชนบท รับสื่อสิ่งพิมพ์เรียงลำดับได้ดังนี้คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และเอกสารแนะนำ ดังนั้นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับเหมือนกันมากที่สุดคือ หนังสือพิมพ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หนังสือพิมพ์แพร่หลายในทุกชุมชน หาอ่านได้ง่ายและมีความหลากหลายของเนื้อหา มีความบันเทิง ข่าวต่าง ๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ อีกทั้งยังราคาไม่แพง

3. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อไฟฟ้า ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเมืองรับสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อไฟฟ้ามากที่สุด คือ โทรทัศน์ รองลงมาคือ วิทยุ ส่วนชุมชนชนบทก็ได้รับเช่นเดียวกับชุมชนเมือง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเพียงใจ ก่อเจริญสกุล (2544) ที่พบว่า ประชาชนมีการเปิดรับสื่ออยู่ในระดับปานกลาง โดยรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ วิทยุ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญมาก อีกทั้งระบบการกระจายสัญญาณโทรทัศน์สามารถส่งทั่วถึงในท้องถิ่นต่าง ๆ

ถึงแม้จะอยู่ห่างไกล และโทรทัศน์เป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพ แสง เสียง ผู้ชมสามารถรับรู้เรื่องราว ต่าง ๆ ได้ง่าย มีรายการและการนำเสนอให้เลือกชมหลากหลายทั้งสาระความรู้และรายการบันเทิง โทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่ประชาชนได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่ง

4. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษจากสื่อสิ่งพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทได้รับสื่อมากที่สุดคือ การบอกเล่าต่อกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าประชาชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้ข้อคิดเห็นในเรื่องสุขภาพ การรับประทานผักปลอดสารพิษ และบุคคลที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจะเห็นความสำคัญของสุขภาพมากขึ้น และนำความรู้ที่ได้จากการพูดคุย การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการนั้นนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปิยรัตน์ นิมสกุล (2539. หน้า 124) ที่พบว่า ผู้ที่เคยรับรู้ข่าวสารมีการยอมรับการรับประทานผักปลอดสารพิษมากกว่าผู้ที่ไม่เคยได้รับข่าวสาร และสอดคล้องกับการวิจัยของกองสุขศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2542) ทำการศึกษาเรื่องการรับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพของประชาชน พบว่าประชาชนมีความต้องการรู้เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพกันมากขึ้นโดยประชาชนในสถานภาพต่าง ๆ สนใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ มีการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งสื่อที่เผยแพร่ในเรื่องการดูแลสุขภาพ และสามารถนำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติ ซึ่งเรื่องที่ประชาชนสนใจนี้รวมไปถึงเรื่องโภชนาการ เกี่ยวกับการเลือกซื้ออาหารที่เหมาะสมและให้คุณค่าทางอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า อายุที่แตกต่างกันมีความสนใจในการรับรู้และการเรียนรู้ในเนื้อหาข่าวสารแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเพียงใจ ก่อเจริญสกุล (2544) พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีการรับรู้ข่าวสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีการรับรู้เกี่ยวกับสารพิษที่ตกค้างในผักได้ดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ ดังนั้นการรับข้อมูลข่าวสารมีผลในการให้ความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปาริชาติ พึ่งบางแก้ว (2543) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลทำให้ความคิดเห็นและทัศนคติต่อการบริโภคผักปลอดภัยจากสารพิษแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ยังกระจายไม่ทั่วถึงในทุกระดับจึงทำให้เกิดความแตกต่างกันในแง่ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะเห็นคุณค่าของผักปลอดสารพิษมากกว่าผักทั่วไป และสอดคล้องกับการศึกษาของเพียงใจ ก่อเจริญสกุล (2544)

พบว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงก็จะมีการใช้ภาษาไทยหรือเข้าใจภาษาไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวันและนำไปสู่การรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนได้ดีกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า อาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีโอกาสในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภคผักปลอดสารพิษแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พรธิดา สุวรรณรัตน์ (2539, หน้า 74) พบว่าอาชีพที่แตกต่างกัน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องสารพิษตกค้างในผักและผลไม้แตกต่างกัน

ส่วนชุมชนเมืองรายได้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครอบครัวที่มีรายได้สูงมีโอกาสและกำลังในการเลือกรับสื่อประเภทต่าง ๆ ได้มากกว่าครอบครัวที่มีรายได้น้อย ดังนั้นการรับข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งช่วยตัดสินใจในการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และหลีกเลี่ยงสารพิษที่ตกค้างในผักได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปาริชาติ พึ่งบางแก้ว (2543) พบว่า รายได้ที่แตกต่างกันมีผลทำให้เกิดความคิดเห็น และทัศนคติต่อการบริโภคผักปลอดภัยจากสารพิษมีความแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษของชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้รับข้อมูลข่าวสารในแต่ละพื้นที่ ในแต่ละท้องถิ่น ย่อมมีความสนใจในบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างกัน อีกทั้งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารยังกระจายไม่ทั่วถึง ทำให้ชุมชนชนบทมีโอกาสในการเลือกรับสื่อได้น้อยกว่าชุมชนเมือง

จากการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท จังหวัดพิษณุโลก ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภคผักปลอดสารพิษ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการรับรู้ ความคิดเห็น ทัศนคติ และนำไปสู่การปฏิบัติในการดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวและควรเห็นความสำคัญ ดังนั้นข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ออกมานั้นควรเลือกช่องทางในการสื่อสารให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน

เพราะฉะนั้นข้อมูลข่าวสารจะมีประโยชน์ต่อผู้รับ ต่อเมื่อผู้ส่งเองมีความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับสารพิษที่ตกค้างในผัก และโทษของการได้รับสารพิษ ความแม่นยำในเนื้อหาที่เผยแพร่ให้กับประชาชน จึงเป็นสิ่งสำคัญมากต้อง เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลอย่างถูกต้อง เมื่อประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้องจึงจะถือว่าประสบความสำเร็จในการสื่อสาร ถ้าผู้สื่อสารนำเสนอ

ข้อมูลที่มีความยากของเนื้อหามากเกินไปในเรื่องเกี่ยวกับผักปลอดสารพิษ หรือสารพิษที่ตกค้างในผัก แม้กระทั่งเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็ตามถ้าใช้คำยากเกินไปหรือใช้คำทับศัพท์ในทางวิชาการประชาชนทั่วไปก็จะเข้าใจยากหรือไม่เข้าใจเลย การสื่อสารก็ไม่เกิดประโยชน์ ดังเช่นการศึกษาของ ลิลเลียน เบนส์เลย์ และบาร์บารา เอ. เบรมเมอร์ (Lillian Bensley and Barbara A. Bruemmer, 2003) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการแนะนำให้รับประทานผักและผลไม้ ในประชากรที่ไม่มีการบอกข้อมูลปริมาณอาหาร กับแบบสำรวจเดียวกันที่มีการบอกข้อมูลปริมาณอาหารด้วย ซึ่งข้อมูลจะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอาหารที่รับประทานเข้าไป และผลลัพธ์ทางสุขภาพที่ได้ (เช่น การป่วยเป็นมะเร็งในหมู่ประชากร) ดังนั้นข้อมูลที่ได้จะมีประโยชน์ในการประเมินแนวโน้มการบริโภคอาหารของประชาชนอันเป็นผลมาจากการรณรงค์ให้ประชาชนรับประทานผักและผลไม้ ผลการวิจัยพบว่า การเพิ่มข้อมูลปริมาณอาหาร ส่งผลอย่างมากต่อการบริโภคผักและผลไม้และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อได้แก่ อายุ เพศ รายได้ และระดับการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความรู้ในการบริโภคผักปลอดสารพิษไม่แตกต่างกันและมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษมีความแตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับสื่อของชุมชนเมืองได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ส่วนชุมชนชนบทปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์ในการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กรมการเกษตร ครัวศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและความต้องการในการเปิดรับสื่อด้านการบริโภคผักปลอดสารพิษ เพื่อการเปิดรับสื่อจนถึงกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มได้ทั่วถึง ซึ่งอาจจะมีบุคคลที่คอยทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างข้อมูลดังกล่าวกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เช่นนักสื่อสารวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการในการเลือกรับสื่อประเภทต่าง ๆ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประชาชนแต่ละพื้นที่อยู่อาศัย เพื่อทราบถึงความต้องการในรับสื่อแต่ละประเภทที่ประชาชนสามารถรับได้ และมีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่

2.2 ควรมีการศึกษาการสื่อสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเด็นอื่น เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาปรับปรุงในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางวิทยาศาสตร์ผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้มีความเหมาะสมกับประชาชน และคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการรับรู้

